

rabništvu, ne odgovarjajo pa na vprašanje, ali se ne bi oblika družine spremenila tako ali tako, namreč že zaradi nekaterih splošnih premikov v načinu življenja v zahodni kulturi glede na številne dejavnike spreminjanja materialnih okvirov socialnih razmerij. Še posebno vprašanje, ki je nujno zamolčano, da bi nostalgična propozicija sploh bila izrekljiva, pa je, ali je kakršenkoli korelat ideala, ki je konstruiran v verigi enačaje med ideološkimi označevalci, torej ideal »slovenske krščanske družine« sploh kdaj obstajal? Mar ne gre zgolj za fenotip meščanske družine, kakršen je bil še v predvojni Sloveniji prej izjema kot pravilo, ali nemara za še regresivnejšo idealizacijo idile kmečke družine, ki naj bi nemara ohranjala in obnavljala slovensko »samobitnost« od mistificiranega pokristjanjenja naprej. Dovolj je poiskati primere iz sicer kanonizirane slovenske literature (npr. Keršnikova *Mačkova očeta* ali več Cankarjevih besedil itn.), da se nam pokaže globina ideološke regresije glede na tisto socialno podobo slovenske družbe, ki bi jo bilo morda mogoče kritično-historično rekonstruirati. Vsaj del posla demistifikacije »trdne, klene in zdrave« slovenske družine je opravila Alenka Puhar v svojem orisu zgodovine otroštva v 19. stoletju na Slovenskem.⁷

In ne nazadnje: ali so vse obtožbe komunističnega režima povsem utemeljene? Če pustimo ob strani vsa poudarjanja zdrave socialistične družine in v socialistični besednjak prepesnjeni zgledni katoliški moralizem, ki je obvladoval dušebrižniški diskurz večji del petinštiridesetih let enostranskega sistema, je dovolj že, če se ozremo na prispevek tako imenovanega Zakona o zakonu s konca sedemdesetih let. Med zadnjimi samoohranitvenimi potezami socialističnega režima namreč najdemo reformo vzgoje in izobraževanja na srednji stopnji ter poskus krepitve statusa družine ali natančneje: same heteroseksualne zakonske zveze. Že uvedba obveznega strokovnega svetovanja pred sklenitvijo zakonske zveze, kar je spričo ostre reakcije v javnosti že takrat ostalo zgolj formalna obveza, priča o tem, da si je nekdanji režim prav tako prizadeval za famozno zdravje družine. Toda tisto, kar nova nacionalna ideologija iz pragmatičnih razlogov zamolčuje ali izreka le na pol, zadeva položaj ženske! To, kar se je res zgodilo v socialističnem režimu, je bila izredno visoka stopnja zaposlenosti žensk, kar je gotovo v nasprotju s tradicionalno obliko družine, v kateri žena skrbi za kuhinjo in otroke.⁸ Četudi zaposlitev žensk še zdaleč ni neposredno emancipirala žensk, pa je vendarle postala normalna in je kolikor toliko spremenila po-

⁷ Alenka Puhar, *Prvotno besedilo življenja*, Ljubljana 2004.

⁸ Seveda je tudi težko reči, da je zaposlovanje žensk bilo izključno socialistični domislek. Z nekaj variacijami, povezanimi bolj s kulturnimi kot političnimi dejavniki, se je zaposlenost žensk zviševala v vseh industrijskih deželah.